

Адамик, О.В.; Адамик, К.Б. Автоматизація обліку безготівкових коштів: проблеми формування інформації та технологія її обробки // Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти: Збірник наукових праць за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 березня 2019 р.). Частина 2. – Дніпро: НМетАУ, 2019. – 545 с. – С. 442-451

К.е.н., доцент Адамик О.В.

В.о. зав. кафедри економічної експертизи та аудиту бізнесу

Тернопільського національного економічного університету

м. Тернопіль

e-mail: adamyk07@ukr.net;

Адамик К.Б.

студентка Тернопільського національного економічного університету,

м. Тернопіль

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ БЕЗГОТІВКОВИХ КОШТІВ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЯ ЇЇ ОБРОБКИ

Підсистема „Автоматизація обліку операцій з безготівковими коштами” призначена для обліку операцій з банком (банками) щодо руху та наявності безготівкових грошових коштів на рахунках. Для оперативного ведення клієнтом своїх рахунків у банку та обміну технологічною інформацією клієнти можуть застосовувати програмно-технічний комплекс „клієнт банку – банк” (далі – система „клієнт – банк”). Суть її полягає в тому, що розпорядник коштів підприємства, не виходячи із офісу, може контролювати рух коштів на рахунку. Доручення клієнт передає банку у вигляді електронної форми встановленого зразка.

Банківська частина системи „клієнт – банк” забезпечує перевірку наведених електронних підписів, якими користується підприємство, на кожному розрахунковому документі клієнта в електронному вигляді та за платіжним файлом.

При роботі з програмою можливі наступні варіанти формування і реєстрації первинних документів:

- формування первинних документів у діалоговому режимі з подальшим їх виведенням на друк;
- автоматичне контирування інформації, отриманої через систему „Клієнт-Банк”, в базі даних.

Таким чином, існують наступні режими роботи:

- налаштування і ведення довідників,
- формування і друк первинних документів,
- реєстрація господарських операцій,
- формування звітів.

Вхідні повідомлення про операції з безготівковими коштами: їх склад і характеристика. Реєстрація фактів про господарські операції здійснюється за допомогою вхідних повідомлень. До них належать:

- масиви нормативно-довідкової інформації,
- первинні документи,
- оперативна інформація.

Розглянемо більш детально кожен з вказаних складових, що стосуються банківських операцій.

Для аналітичного і синтетичного обліку операцій з безготівковими коштами в банку у середовищі КСБО використовують такі довідники:

1. Картка рахунку у банку – вона є одночасно базовим елементом обліку для даної підсистеми і довідником про банківський рахунок. Тут вказують: вид валюти; назва банку; номер і назва його відділення; номер, термін дії угоди про обслуговування рахунку; поточний залишок коштів; динаміка коштів за період; тощо;
2. Довідник організацій (або контрагентів) – тут вказуються дані як самої організації, що використовує програмне забезпечення, так і її партнерів. Дані, занесені в довідник використовуються для формування і друку платіжних доку-

ментів. Кожна організація в довіднику характеризується своїм реєстраційним номером (кодом), найменуванням, банківськими реквізитами;

3. Довідник відділень банків та їх реквізитів. Для належної ідентифікації відділень банків контрагентів підприємства, доцільно використовувати довідник їх номерів МФО. Це дозволяє уникнути помилок при формуванні реквізитів платіжних документів;

4. Довідник курсів валют – значення офіційного та ринкового курсу валют необхідно фіксувати щодня для відображення в бухгалтерському обліку відповідних розрахунків;

5. Довідник основних кодів банківських операцій з безготівковими коштами – у виписці банку вказується код операції, що призвела до руху коштів, та відповідний їй документ. Нагадаємо, що виписка банку має дзеркальне відображення дебетової і кредитової частини;

6. Довідник видів платіжних документів. Усі безготівкові розрахунки оформлюються виключно стандартними первинними документами, форми яких затверджено Національним банком України. Таких документів існує досить багато (грошовий чек, меморіальний ордер, платіжна вимога-доручення, платіжна вимога тощо). На практиці переважно використовується платіжне доручення;

7. Типові операції з безготівковими коштами на банківських рахунках та шаблони бухгалтерських проведень до них. Такі операції можна поділити на дві групи: 1) надходження коштів і 2) сплата коштів. Реєстрація операцій про надходження коштів або формування платіжних документів вимагає заповнення поля „Призначення платежу”. Часто зміст цього реквізиту повторюється, тому створюється довідник стандартних текстів. Наприклад:

- сплачено постачальнику за придбані запаси;
- сплачено в бюджет податок на додану вартість;
- надійшла оплата від покупця;
- надійшов авансовий платіж від покупця та ін.

До відповідних операцій створюються типові шаблони бухгалтерських проведення, що зменшує ймовірність помилки;

8. Типові підстави платіжних документів.

Як вказувалось раніше, довідники зазвичай формуються і заповнюються на підготовчому етапі функціонування програмного забезпечення. Водночас, їх можна редагувати і доповнювати на поточному етапі – під час роботи з програмою. Кожен довідник повинен містити щонайменше один запис.

Первинні документи надають інформацію про здійснені за звітний період трансакції. Не зважаючи на велику кількість видів платіжних документів, у практиці безготівкових розрахунків переважно використовують платіжне доручення. Його форма затверджена Національним банком України і закладена розробниками до програмного продукту.

Форма платіжного доручення має такі поля і реквізити:

1) сталі поля – назва документа, номер його форми, зміст і положення тексту й таблиць та ін.;

2) незмінні реквізити – це реквізити нашого підприємства: назва підприємства, код за ЄДПОУ, прізвища керівника і головного бухгалтера, назва банку, код банку, номер поточного рахунку та ін.;

3) змінні реквізити – сюди відносять:

– дані, що зчитуються з довідників, а саме реквізити одержувача коштів (назва підприємства, код за ЄДПОУ, назва банку, код банку, номер рахунку та ін.) та

– реквізити самої операції: номер документа (генерується автоматично, програма контролює його унікальність), сума операції та призначення платежу;

4) дозвільні реквізити – до них належать підписи осіб, яким, надано право розпоряджатися рахунком і право підпису розрахункових документів (такими особами зазвичай є керівник підприємства і головний бухгалтер), а також відбиток печатки підприємства.

Платіжні документи дають дозвіл (розпорядження) на перерахування коштів контрагенту, але не є підставою для формування бухгалтерських

проведень. Він лише інформує банк про намір підприємства здійснити платіж та реквізити цього платежу.

Для комплексу задач „Автоматизація обліку операцій з безготівковими коштами” оперативною інформацією є виписка банку. Нагадаємо, що оперативна інформація – це бухгалтерські документи, що не є первинними, але є підставою для формування проведень. Виписка банку – це документ, що відображає рух грошових коштів на поточному рахунку. Її формує банк, де зберігаються ці кошти, на вимогу підприємства-власника коштів. Вона є підставою для здійснення бухгалтерських записів. Різні банки можуть формувати виписки неоднакового зразка, але обов'язковими є такі реквізити як дата, номери рахунків дебітора та кредитора, суми.

Виписка банку надходить на підприємство у паперовій або електронній формі (у випадку використання автоматизованої системи зв'язку Клієнт –банк). Для цього документа характерні такі особливості, що відрізняють його від носіїв оперативної інформації інших ділянок обліку:

- 1) документ має зовнішнє походження, що вимагає створення його електронної копії (за умови, якщо система „клієнт –банк” не використовується);
- 2) він є єдиним документом, на підставі якого генеруються записи в базових елементах обліку. Первинні документи безготівкових операцій не є підставою для формування бухгалтерських проводок;
- 3) інформація про господарські операції надходження і вибуття коштів тут відображається дзеркально відносно дебету і кредиту рахунку.

Інформаційна технологія автоматизованого обліку безготівкових коштів. Фіксування операцій з безготівковими коштами оформляється первинними документами (зазвичай платіжним дорученням), а їх реєстрація, на відміну від інших ділянок обліку, здійснюється на базі оперативної інформації (виписки банку) (рис. 1). Використання для реєстрації банківської операції виключно виписки банку пов'язане з тим, що саме виписка свідчить про реальний рух коштів на рахунку.

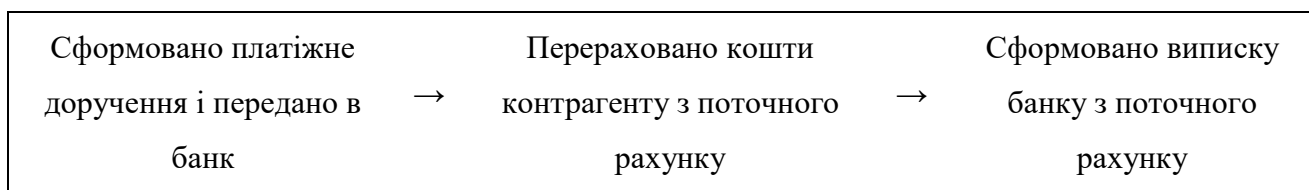

Рис. 1. Послідовність реєстрації господарських операцій у автоматизованій системі підприємства

Відображення в бухгалтерському обліку операції з безготівковими коштами може бути реалізоване одним з таких способів:

- введення даних з клавіатури вручну,
- проведення створеної раніше електронної копії документа,
- зчитування інформації з інших технічних пристроїв.

Другий спосіб використовується в умовах паперового документообігу. Зовнішнє походження виписки банку вимагає створення в КСБО його електронної копії. Паперовий документообіг у даному випадку має таку послідовність:

У такому випадку, між часом фактичного здійснення банківської операції і моментом її реєстрації в обліку проходить щонайменше один день, тому тут має місце певний часовий лаг. Останній пов'язаний з періодичністю формування виписки банку і може сягати кількох днів. Реєстрація господарської операції комплексу задач „Автоматизація обліку операцій з безготівковими коштами” може здійснюватися також з використанням інших технічних пристроїв, а саме системи зв'язку "клієнт-банк". За таких умов, інформація про рух коштів на рахунку може надходити в режимі он-лайн. Через це часовий лаг скорочується, і навіть можемо говорити про його відсутність.

Після надходження виписки банку на підприємство її електронна копія створюється автоматично (у разі використання електронної системи зв'язку „клієнт-банк”) або з допомогою оператора (у випадку паперового документообігу). Надалі бухгалтер проводить цей документ, що приводить до генерації бухгалтерських проводок з шаблонів операцій, прикріплених до виписки. Записи реєструються у **базових елементах обліку**:

- в аналітичному обліку – в Картці банківського рахунку;
- в синтетичному обліку – в Журналі господарських операцій.

Базовий елемент обліку – це електронна таблиця у складі бази даних комп'ютерної системи бухгалтерського обліку, які виконують функції:

- реєстрації даних про господарську операцію з відповідним об'єктом бухгалтерського обліку;
- накопичення і зберігання цієї інформації;
- представлення її користувачеві у заданому форматі.

Для аналітичного обліку безготівкових коштів на рахунках у банках у середовищі КСБО використовують "Картотеку банківських рахунків", що є базовим елементом аналітичного обліку даної автоматизованої підсистеми. На кожний з відкритих рахунків у банку в КСБО відкривається Картка банківського рахунку. Тут накопичується інформація про наявність і рух коштів на рахунку, а також визначається їх залишок.

Отже, в КСБО операцій з безготівковими коштами фіксуються у таких реєстрах:

- реєстр первинних документів – платіжних доручень;
- реєстр виписок банку;
- Картотека банківських рахунків;
- Журнал господарських операцій.

Таким чином, до **особливостей** інформаційної технології автоматизованої обробки інформації про операції з безготівковими коштами слід віднести наступні:

- 1) підставою для фіксування операцій в обліку є не первинні документи, а виключно банківська виписка. Вона є оперативною інформацією і має зовнішнє походження;
- 2) між часом фактичного здійснення банківської операції і моментом її проведення в обліку можливий певний часовий лаг, який може сягати кількох днів. Це пов'язане з періодичністю формування виписки банку;
- 3) у даній підсистемі є характерним використання додаткових технічних пристроїв для реєстрації господарських операцій, а саме електронної системи зв'язку „клієнт-банк”;

4) у разі наявності валютних коштів їх оцінка за різні періоди може відрізнятися. Це пов'язане з коливанням курсів валют, а також та відмінністю їх оцінки за офіційним курсом НБУ та ринковою вартістю.

Формування вихідної інформації про рух і наявність безготівкових коштів.

За підсумками роботи підсистеми „Автоматизація обліку операцій з безготівковими коштами” формується ряд звітів, що поділяються на два інформаційні потоки:

– аналітична (управлінська) звітність, що „зчитується” з базового елемента аналітичного обліку – *Картки банківського рахунку*, і

– фінансова звітність, сформована з показників базового елемента синтетичного обліку – *Журналу господарських операцій*.

Аналітична (управлінська) звітність – є внутрішніми, а тому не регламентовані за змістом, формою і часом. Їх склад і зміст може відрізнятися на різних підприємствах та відділах, і залежить від запиту користувача. В результаті вирішення задач автоматизованого обліку безготівкових коштів можуть бути сформовані наступні аналітичні звіти:

- відомість руху коштів на рахунку (поточному, кредитному, депозитному);
- відомість руху валюти;
- відомість наявності коштів на рахунках визначеного банку; тощо.

Фінансова звітність формується за даними синтетичного обліку. Законодавство регламентує її зміст, форму і спосіб розрахунку показників. Дані про наявність і рух безготівкових грошових коштів висвітлені у таких формах фінансової звітності:

- узагальнена інформація надається у Балансі (Звіт про фінансовий стан підприємства (ф. 1)) у активі, розділ II „Оборотні активи”, а саме: „Гроші та їх еквіваленти” (рядок 1165), „у тому числі Рахунки в банках” (рядок 1167);
- Звіт про рух грошових коштів (ф. 3) повністю присвячений операціям з безготівковими коштами;
- У Примітках до фінансової звітності (ф. 5) у розділі VI „Грошові кошти” рядок. 660, тут деталізується інформація, надана у Балансі.

Список літературних джерел:

1. Адамик, О.В. Розмежування понять «автоматизовані», «комп'ютерні» та «інформаційні» системи бухгалтерського обліку [Текст]/О.В. Адамик // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2016. – № 26 (1)
2. Адамик, О.В. Автоматизація бухгалтерського обліку у кількох стандартах: методичні підходи та способи їх реалізації //Тенденції розвитку обліку і аналізу як складових інформаційної системи менеджменту підприємства: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.[м. Тернопіль, 29-30 листоп. 2012 р.]/редкол.: Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, З.В. Гуцайлюк [та ін.]- Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – С. 4-6.
3. Гудзь Н.В. Бухгалтерський облік. 2-е вид., перероб. I доп. [текст] Навч. посіб. / Н.В. Гудзь, П.Н. Денчук, Р.В. Романів. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 424 с.
4. Клименко О.В. Інформаційні системи і технології в обліку. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.